

Κατὰ συνέπειαν κατὰ τὰς 2 'Ιουνίου ὁ Μαμφρέδος ἦτο ἀδύνατον νὰ εὐρίσκειτο ἐν Τρανόφ. Ἐκ τῆς τοιαύτης δ' ἀνασκευῆς τῶν σχετικῶν πληροφοριῶν τοῦ Ἀνωύμου ὡς καὶ ἐξ ἄλλων τινῶν, κατὰ τὸν Ficker, καταφώρων ἀνακριβειῶν αὐτοῦ ὁ Ἀυστριακὸς ἱστορικὸς καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πρέπει νὰ παραδεχθῆ τις τὸ χρονικὸν τοῦ Ἀνωύμου ὡς πλαστόν· μετὰ δυσκολίας δέ, προσθέτει, δύναται τις νὰ ἀμφιβάλλῃ περὶ τοῦ ὅτι ὁ Forges Davanzati δὲν ἦτο ὁ ἀπατηθεὶς ἀλλ' ὁ ἀπατήσας αὐτός¹. Τὰ λεγόμενα τοῦ Ficker δὲν φαίνονται τοσοῦτον ἀκαταμάχητα, ὅσον ὁ ἴδιος τὸ πιστεύει². Ὅσον ἀριστοτεχνικὴ καὶ ἂν εἶναι ἡ κατασκευὴ τῶν συλλογισμῶν αὐτοῦ, εὐρίσκει ὅμως τις καὶ σημεῖα ἀσθενῆ κατ' αὐτήν.

Καὶ πρῶτον αὐτὸς οὗτος ὁ χρονογράφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται ὁ Ficker, δὲν φαίνεται νὰ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀκριβολόγος. Ὃν εἶπερ τις καὶ ἄλλος γουέλφος, guelfissimo ὡς χαρακτηρίζει αὐτὸν ὁ Cesare³, δὲν ἀποδίδει πολλὴν προσοχὴν εἰς τὰ ἀφορῶντα τοὺς ἀντιπάλους γιβελλίνους. Εἰς τὸ χωρίον, ὅπου ἀναφέρει τὰ τῶν γάμων τοῦ Μαμφρέδου, οὔτε τὸ ὄνομα τῆς Ἑλένης γινώσκει οὔτε τὸν πατέρα αὐτῆς ὀρθῶς ἀναγράφει. Τὴν δευτέραν σύζυγον τοῦ Μαμφρέδου θεωρεῖ κόρην τοῦ Βατάτζη, ἀορίστως δ' ἀναφέρει καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς. Ἐνῶ λοιπὸν οὕτω σφάλλεται εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα, δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἀναφέρει ὀρθῶς τὴν χρονολογίαν καὶ τοῦτο καθ' ἣν στιγμὴν ἐκ τῶν Ἑλλήνων χρονογράφων γινώσκομεν ὅτι πολὺν χρόνον πρὸ τῆς ἐν Πελαγονίᾳ μάχης (1259) ὁ Μαμφρέδος εἶχε γίνει γαμβρὸς τοῦ δεσπότη Μιχαὴλ τοῦ Β'.; Ἴνα συνάψῃ τὸ συνοικέσιον τοῦτο ὁ Μαμφρέδος σημαίνει ὅτι ἡ σύζυγος αὐτοῦ εἶχεν ἀποθάνει πρὸ τοῦ 1259, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει τί θὰ ἦτο ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ ἐμπόδιζε τὸν μόλις 27 ἐτῶν ἡλικίαν ἔχοντα Μαμφρέδον νὰ λάβῃ εἰς σύζυγον τὴν μόλις 17 ἔτη ἀριθμοῦσαν Ἑλένην; Ἀσφαλῶς ὁ Ficker, εἰάν ἦτο νεώτερος δὲν θὰ κατεδίκαζε τὸν Μαμφρέδον νὰ περιμένη τρία σχεδὸν ἔτη ὠραίαν γυναῖκα ἢ ὁποῖα ἐντὸς μιᾶς ἢ δύο ἡμερῶν ἠδύνατο νὰ διέλθῃ τὴν χωρίζουσαν τὰ δύο κράτη θάλασσαν!

Ἄλλ' ὁ Ficker πιστεύει ὅτι ὁ S. Malaspina ἀκολουθεῖ τοῦλάχιστον χρονολογικὴν σειρὰν ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν ἱστορουμένων. Περὶ τοῦ πράγματος δὲν συμφωνοῦσι πάντες πρὸς αὐτὸν. Ὁ πλειστάκις λαμβάνων ἀφορμὴν ν' ἀναδράμῃ εἰς τοὺς χρονογράφους Capasso πιστεύει⁴ ὅτι ὁ Malaspina πολλαχοῦ δὲν τηρεῖ χρονολογικὴν σειρὰν ἐν τῇ ἀναγραφῇ, τοῦτο

¹) Ficker ἐνθ' ἄνωτ. σ. 366.

²) Αὐτ. σ. 368.

³) Ἐνθ' ἄνωτ. I, 243.

⁴) Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 176, σημ. 3· 177.

δὲ συμβαίνει καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει. Τὴν γνώμην τοῦ Capasso ἀποδέχεται πλήρως ὁ ἐμβροιθέστατος del Giudice « Παντὶ δῆλον, λέγει ¹ ὅτι S. Malaspina δὲν ἀκολουθεῖ ἐν τῇ ἱστορήσει τῶν γεγονότων ἀκριβῆ χρονολογικὴν σειράν ».

'Αλλ' ὁ κυριώτερος ἰσχυρισμὸς τοῦ μακαρίτου Ficker εἶναι ὅτι ὁ Μαμφρέδος τὴν 2αν 'Ιουνίου εὐρίσκετο εἰς τὴν ἐστρατείαν κατὰ τῆς 'Ακουίλης. 'Αλλ' εἶναι ἀναγκαῖον νὰ δεχθῶμεν τοῦτο; Ἴδωμεν. Τὸν Μαμφρέδον εὐρίσκομεν τὴν 19ην Μαΐου εἰς τὴν νοτίως τῆς Φοβέας (Foggia) Ripa Longa, ὁπόθεν γράφει « in castris ». Πρόκειται περὶ στρατοπέδου ἢ περὶ τῶν φρουρίων τοῦ μέρους ἐκείνου; 'Αλλ' ἂν δεχθῶμεν ὅτι πρόκειται περὶ στρατοπέδου, τοῦτο δὲν σημαίνει ἀναγκαίως ὅτι ὁ Μαμφρέδος ἐξεκίνησεν ἐκεῖθεν, ἵνα μεταβῆ κατὰ τῆς 'Ακουίλης. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἣν οἱ πόλεμοι ἦσαν διαρκεῖς, καθ' ἣν αἱ ἐπαναστάσεις διεδέχοντο ἀλλήλας καὶ ὁ βασιλεὺς κατεπολεμεῖτο παρὰ μερίδος πολεμικωτάτης καὶ διαρκῶς ἀγωνιζομένης, δὲν θὰ διέσχιζε τὴν 'Ιταλίαν ἢ μετὰ στρατοῦ. 'Εὰν ῥίψωμεν ἐν βλέμμα εἰς τὸν χάρτην τῆς 'Ιταλίας τὰ πράγματα ὁμιλοῦσιν ἀφ' ἑαυτῶν. Ἡ νοτίως τῆς Foggia κειμένη Ripa Longa εἶναι ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ Τρανόν καὶ οὐχὶ πολὺ ἀπέχει αὐτῶν. Διὰ τὴν νὰ μὴ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Μαμφρέδος μετέβαινε μετὰ στρατοῦ πρὸς ὑποδοχὴν τῆς ἐξ 'Ηπείρου ἀναμενομένης πριγκιπίσσης, ἢ ὁποία κατὰ τὸν 'Ανώνυμον τοῦ Τρανόνου, ἔφθασεν ἐκεῖ τὴν 2αν 'Ιουνίου. Ὁ πρὸς ἀσφάλειαν καὶ μεγαλοπρεπεστέραν ὑποδοχὴν συνοδεύων τὸν Μαμφρέδον στρατὸς ὑπῆρξε πιθανώτατα ἐκεῖνος ἢ μέρος ἐκείνου ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου τεθεῖς βραδύτερον ὁ Μαμφρέδος ἐβάδισε κατὰ τῆς 'Ακουίλης διαβάς κατ' 'Ιούλιον ἐκ Πεσκάρας. 'Αλλ' ἂν τὰ πράγματα δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσιν οὕτω, διὰ τὴν νὰ διέλθῃ ὁ Μαμφρέδος ἐκ Νοκερίας; Δὲν ἐγένετο τοῦτο ἵνα παραλάβῃ ἐκεῖθεν στρατόν; Ἐνταῦθα ἀπαντῶμεν ὅτι ὁ βασιλεὺς μεταβαίνων εἰς Τρανόν ἐθεώρησε καλὸν νὰ διέλθῃ ἐκ τῆς ἀγαπητῆς πόλεως, ἧς οἱ γουέλφοι τὸν ἀπεκάλουν σουλτᾶνον καὶ ἦτις ἄλλως δὲν ἔκειτο πολὺ μακρὰν τῆς ὁδοῦ αὐτῶν, τὸ μὲν ἵνα δώσῃ διαφόρους ὁδηγίας σχετικὰς μὲ τὴν διοίκησιν, τὸ δὲ ἵνα παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ στρατεύματα διὰ τὴν ὑποδοχὴν καὶ διὰ τὴν κατ' 'Ιούλιον μέλλουσαν νὰ ἐπιχειρηθῆ ἐστρατείαν εἰς τὰ 'Απρούτια. Ἐὰν ὅμως, ὡς θέλει ὁ Ficker, ὁ Μαμφρέδος ὅτε διέβαινε ἐκ Νοκερίας μετέβαινε κατὰ τῆς 'Ακουίλης, ἔπρεπε φυσικὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμον αὐτοῦ πρὸς βορρᾶν, καὶ οὐχὶ νὰ στρέψῃ πρὸς νότον. Ἐν βλέμμα εἰς τὸν χάρτην δεικνύει ὅτι πρὸς νότον τῆς Foggia, ὡς εἶδομεν, καὶ ἐγγὺς ὁπωσδήποτε τοῦ Τρανόνου ἔκειτο ἢ Ripa Longa, αὐτὴ δ' ἢ Foggia κείταται

¹) Ἐνθ' ἄνωτ. τ. III (1878) σ. 53.

νοτιοανατολικῶς τῆς Νοκερίας, θὰ ἔπρεπε λοιπὸν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ Μαμφρέδος ἐκστρατεύων κατὰ τῆς Ἀκουίλης ἐβάδισεν ἐκ Νοκερίας πρὸς νότον καὶ ἔπειτα ἀνέλαβε πάλιν διεύθυνσιν πρὸς βορρᾶν! Τοῦτο θὰ ἦτο ἐντελῶς παράλογον.

'Ἀλλὰ τὸ συγκεκριμένον τῶν πληροφοριῶν τοῦ Saba Malaspina δείκνυται, πιστεύομεν, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι παρ' αὐτῷ οἱ δεύτεροι γάμοι τοῦ Μαμφρέδου συνδέονται ἀμέσως πρὸς τὸν θάνατον τῆς συζύγου αὐτοῦ Βεατρίκης, ἣν ἀναγράφει βασίλισσαν¹. Πρῶτον, ὡς εἶδομεν ἤδη, οὐδεὶς τῶν ιστορησάντων τὰ κατὰ τὴν στέψιν τοῦ Μαμφρέδου, οὐδ' ὁ Malaspina αὐτός, εἰ καὶ διὰ μακρῶν περὶ τοῦ γεγονότος τούτου πραγματεύεται², ποιεῖται τὸν ἐλάχιστον λόγον περὶ τῆς Βεατρίκης, ἐξ οὗ ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνωμεν ὅτι αὕτη εἶχεν ἤδη ἀποθάνει καὶ ἐπομένως κακῶς ὁ Malaspina ἀναφέρει ταύτην ὡς βασίλισσαν. 'Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὑποτεθῆ παρὰ πάντα ταῦτα ὅτι αὕτη ἐπέζησε τῆς στέψεως, πάντως θὰ ἀπέθανε πρὸ τοῦ 1259, ὅτε συνήφθη, κατὰ τοὺς Ἑλληνας χρονογράφους, τὸ συνοικέσιον τῆς 'Ελένης. 'Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ θάνατος τῆς Βεατρίκης δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναγραφῆ χρονολογικῶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ezzelino καὶ τὴν παρὰ τὴν Ἀρβίαν μάχην.

Οὕτω, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, πιστεύομεν ὅτι ὁ Μαμφρέδος διηυθύνετο τὴν 19ην Μαΐου ἐκ τῆς Ripa Longa μετὰ τῆς αὐλῆς καὶ στρατοῦ εἰς Τρᾶνον, ὅπου τὴν 2αν Ἰουνίου κατέπλευσεν ὁ φέρων τὴν μελλόννημφον στόλος. Τελειοθέντων τῶν γάμων ὁ Μαμφρέδος ἐπεχείρησε κατ' Ἰούλιον τὴν κατὰ τῆς Ἀκουίλης ἐκστρατείαν, ἣτις ἔληξε τάχιστα, διότι οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἐγκατέλιπον αὐτήν. Μετὰ τὴν ταχέως συντελεσθεῖσαν καταστροφὴν τῆς μικρᾶς ἄλλως πόλεως ὁ βασιλεὺς ἐπέστρεψεν εἰς Lago Pesole, τὴν παλαιὰν Lacus Pensilis, ἐν τῇ Ἀπουλίᾳ, ἀφοῦ πρῶτον διέλυσε τὸν στρατόν, ἵνα ὡς διηγεῖται ὁ Malaspina³, τὰ καταπεπονημένα ἐκ τῶν πολεμικῶν μόχθων μέλη αὐτοῦ ἐνδυναμώσῃ ἐν τῇ ἀναπαύσει καὶ ταῖς εἰρηνικαῖς διασκεδάσεσιν. Εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο λοιπὸν κατηυθύνετο ὁ Μαμφρέδος, ἵνα, καθ' ἡμᾶς, διέλθῃ ὠραίας ἡμέρας μετὰ τῆς νεωστὶ συζευχθείσης 'Ελένης.

'Ἄλλ' ὁ Ficker δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἀνακριβειῶν τοῦ Ἀνοινύμου. Περαιτέρω ἔτι βαίνων θεωρεῖ τὸ κείμενον ὡς πλαστὸν καὶ ἐπὶ πλέον τὸν Davanzati ὡς πλαστογράφον! 'Ἄλλ' ἐκ τοῦ ὅτι εἷς χρονογράφος περιέχει ἀνακριβείας δὲν σημαίνει ὅτι καὶ

¹) Παρὰ Murat. Script. rer. Italic. 8. 802. Igitur regina Beatrice naturae debitum persolvente.

²) Ἐνθ' ἀνωτ. 8, 798.

³) Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 799—800.

τὸ κείμενον αὐτοῦ εἶναι πλαστόν. Εἰς τῶν καλυτέρων χρονολογιῶν, ὁ ἡμέτερος Γρηγοράς, ὡς θέλομεν ἶδει παρακατιόντες, ἀναφέρει σπουδαίαν ἐν σχέσει μὲ τὸν Μαιμφρέδον ἀνακρίθειαν. Δὲν συμπεραίνομεν ὅτι τὸ χωρίον δὲν εἶναι γνησίον. Εἶναι ὠθηθὲς ὅτι τὸ χρονον τοῦ Ἀνωνύμου δὲν ὑφίσταται¹, ὁ δὲ Δαναηζαὶ ἀναγράφει ὅτι εἶχεν ἤδη ἀπολεσθῆ κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ. Ἐξ αὐτοῦ ὅμως προκύπτει ὅτι ὁ χαλκεύσας τὸ Χρονικὸν εἶναι ὁ Δαναηζαὶ. Σημειωθήτω ὅτι οὗτος ἦτο διακεκομμένος κληρικὸς, ὡς ἱστορικὸς δὲ φαίνεται ἐν τῷ ἔργῳ του κριτικώτατος καὶ ἀληθῶς σεμνός. Ἐξ ἄλλου δὲν βλέπομεν οὐσιαστικὸν λόγον σοβαροῦς, ὥστε νὰ ἀμφιβάλλωμεν περὶ τῆς γνησιότητος τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Ἀνωνύμου καὶ νὰ θεωρήσωμεν αὐτὰ ὡς πλαστά.

Τὴν γνησιότητα τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Ἀνωνύμου τοῦ Τράνου ἀποδέχονται πλὴν ἄλλων ὁ del Gindice², ὁ Hopf³, ὁ σεβαστός μοι κ. Jordan⁴ ἐν παρόδῳ ἄλλως παραπέμπει εἰς τὴν γνώμην τοῦ Ficker, χωρὶς καὶ νὰ φαίνεται ἀποδεχόμενος ταύτην.

Ὅποσδήποτε διὰ τοῦ γάμου τούτου ἡ Ἰπειρώτις Ἑλένη καθίστατο βασίλισσα τῆς Σικελίας, δούκαινα τῆς Ἀπουλίας καὶ προγκύμισσα τῆς Καπύης. Ἑλληνὶς αὐτὴ καὶ ἐκ τῆς ἀρχικῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος ἐστίας ὀρμημένη ἐκλήθη νὰ ἄρξῃ ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν τοῦ μετὰ ταῦτα καλουμένου βασιλείου τῶν Δύο Σικελιῶν, αἱ χῶραι τοῦ ὁποίου εἶχον ἀναδειξοί τόσας ἑλληνικὰς δόξας. Παλαιαὶ ἑλληνικαὶ χῶραι, ἢ τε νότιος Ἰταλία, ἢ Magna Graecia τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἡ Σικελία περιῆλθον μετὰ τῆς λοιπῆς Ἰταλίας εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ὑφ' οὓς καὶ διετέλεσαν μέχρι τέλους τῆς ἀρχαίας ἱστορίας. Μετὰ τὴν διάσπασιν τῶν δύο τμημάτων τῆς αὐτοκρατορίας ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνακτήσας ταύτας ἀπὸ τῶν βαρβάρων περὶ τὰ μέσα τοῦ ἑξῆ αἰῶνος προσήρμοσε καὶ πάλιν εἰς τὸ ἄρμα τῶν τυχῶν τοῦ λοιποῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου. Καὶ ἡ μὲν πολιτικὴ κυριαρχία τοῦ βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων, ἰδίως τῶν νοτιωτέρων, διετηρήθη, εἰ καὶ βαθμηδὸν περικοπτομένη, μέχρι τοῦ ἑξῆ αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα τὸ ἑλληνικὸν δόγμα, οἱ νόμοι, ἢ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐκράτησαν ἐπὶ μακρὸν καὶ διετηρήθησαν ἐνιαχοῦ, ἰδίως ἢ γλῶσσαι, μέχρι καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Ἡ ἀκμὴ τῶν βυζαντινῶν Ἑλλήνων ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ εἶναι ὄντως ἀξία νὰ μελετηθῇ. Εἰς τὴν ὀφραιοτάτην ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τοῦ Ναυάρχου

¹) Βλ. σχετικῶς del Gindice, ἐνθ' ἀνωτ. τ. III (1878) σ. 53—54.

²) Ἐνθ' ἀνωτ. τ. IV (1879) σ. 57.

³) Geschichte Griechenlands vom Beginn des Mittelalters bis auf unsere Zeit. Ἐν Ersch und Grüber, ἐξδ. α' τ. 85, σ. 291 ἐξ.

⁴) Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 381, σημ. 1.

ἐν Πανόρμῳ σφίζονται ὄφραϊότατα μὲ ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς βυζαντινὰ μουσαϊκά, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐν παριστῶν τὰ κατὰ τὴν στέφην τοῦ «ὄγγος Ρογερίου» (Ρογήρου τοῦ Β΄) μὲ στολὴν βυζαντινοῦ δεσπότη. Οὐχὶ μαζὴν τοῦ Πανόρμου, εἰς τὴν πόλιν Monreale, εὐρίσκεται ἄλλος θαυμάσιος βυζαντινὸς ναὸς τῆς Παναγίας¹, καὶ ἄλλα μνημεῖα βυζαντινὰ συναντᾷ τις εἰς τὰς χώρας ταύτας. Ἡ καὶ σήμερον ἔτι εἷς τινα χωρία τῆς Ἀπουλίας καὶ τῆς Καλιφρίας δημιουμένη Ἑλληνικὴ ἦτο ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς Νορμανδικῆς κατακτησεως τῆς χώρας καὶ κατοπιν ἐπὶ τῶν χρόνων τῶνohen-staufeu μιστῶν ἐπισήμων γλωσσῶν τοῦ κράτους, ὁ δὲ Φρειδερίκος ὁ Β΄, πιθανότατα δὲ καὶ ὁ Μαυρρέδος, ἐγίνωσκεν αὐτήν. Λιδωνας ὄλιος μετὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ Ἑπειρωτικὴ Ἑλένη ἤρξε τῶν χωρῶν ἐκείνων, εὐρίσκωμεν ἔγγραφα συντεταγμένα ἑλληνιστί, ἐν Νεαπόλει καὶ ἀλλαχοῦ². Λέν ἦτο λοιπὸν ὄλιος ξένη πρὸς τὴν χώραν, ἣς ἐκαίετο βασίλισσα ἡ Ἑλένη εἰν δὲ λάθομεν ὑπ' ὄψει ὅτι συμπλαγεῖς ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ διεσφύζοντο ἀκόμη τότε ἐν τῇ Σικελίᾳ καὶ τῇ Ἰταλίᾳ, ἀφ' ἑτέρου δ' ὅτι ἡ ἔχθρα τοῦ Μαυρρέδου πρὸς τὸν πάπαν προσήγγισε κατ' ἀνάγκην αὐτὸν πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους, δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ μετὰ τῆς ἑλληνίδος γάμος ἦτο οἰοντι καὶ ἐνδειξίς τιμῆς πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τοῦ βασιλείου ἐκ μέρους τοῦ Μαυρρέδου, ἀφορμὴ δ' ἐνισχύσεως καὶ ἐνθαρρύνσεως τῶν ταλαιπώρων τούτων ὁμογενῶν, καθ' ὧν ὁ πάπας διεξῆγεν ἀγῶνα σφοδρὸν ἀφομοιώσεως καὶ ὑποταγῆς.

*
* *

Οἱ γάμοι τῆς Ἑλένης καὶ τοῦ Μαυρρέδου ἐτελέσθησαν πρὸ ἢ μετὰ τοὺς γάμους τῆς ἄλλης θυγατρὸς τοῦ δεσπότη Ἄννης μετὰ τοῦ Γουλιέλμου Βιλλεαρδουίνου; Εἶναι ἐν ζήτημα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ συγγραφεῖς διαφέρονται. Οὕτω ὁ Buchon³ παραδέχεται ὅτι οἱ γάμοι τῆς Ἑλένης ἐγένοντο μῆνιάς τινας μετὰ τοὺς τῆς Ἄννης. Τὴν τοιαύτην γνώμην τοῦ Buchon, ἣς οὐδεμία φέρεται δικαιολογία, παραδέχεται καὶ ὁ W. Miller, καθ' ὃν⁴ οἱ γάμοι τῆς Ἄννης προηγῆθησαν τῶν τῆς Ἑλένης. Ὅμοία εἶναι ἐν προκειμένῳ καὶ ἡ γνώμη τοῦ del Gindice⁵. Ἀντιθέτως ὁ Λάμπρος⁶ δι-

¹) Βλ. περὶ τοῦ ναοῦ τούτου Baronius, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 29.

²) Βλ. Buchon, Nouvelles recherches historiques, τ. Α' μέρ. α' σ. 193—194. Σ. Ζαμπελίου, Ἰταλοελληνικά. *Rollfs*, Griechen und Romanen im Unteritalien.

³) Histoire des conquêtes et de l'établissement κτλ. σ. 279 καὶ Nouv. Recherches historiques I, 404.

⁴) Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας, μετάφρ. Σ. Λάμπρου, I, 160.

⁵) Ἐνθ' ἄνωτ. τ. III σ. 17.

⁶) Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, τ. Γ' σ. 310.

δάσκει ότι ο Μαμφρέδος ένωμφεύθη τὴν 'Ελένην ὀλίγω πρότερον τῶν γάμων τοῦ Βιλλεαρδουίνου καὶ τῆς 'Αννης. Τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχει καὶ ὁ *I. Ρωμανός*¹ τούτω δ' ἀκολούθει, ὡς ὁμολογεῖ, καὶ ὁ *Μηλιαράκης*, ὁ ὁποῖος ὁμως, περιέργως, ἀφοῦ ἀσχετῶς καθορίζει ὅτι ὁ γάμος τῆς 'Αννης ἐτελέσθη ἐν Πάτραις τῷ 1259², ἐν τῇ ἐπομένῃ σελίδι θεωρεῖ ἀδηλόν ἂν ὁ γάμος τοῦ Βιλλεαρδουίνου ἐγένετο πρὸ ἢ μετὰ τὸν τοῦ Μαμφρέδου, διὰ τὴν συμφωνίαν μετ' αὐτὸν πολὺ πρὸς τὸν Ρωμανόν, καθ' ὃν ἡ 'Ελένη ἐνωμφεύθη πρὸ τῆς 'Αννης. Ὁ γάλλος E. Bertaux³, ἀγνοῶν τελείως ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τὴν θέσιν τοῦ J. Fieker, παραδέχεται ὁμοίως ὅτι μὴνὰς τινὰς μετὰ τὴν τέλειαν τῶν γάμων τῆς 'Ελένης καὶ τοῦ Μαμφρέδου ἐγένοντο οἱ τῆς ἄλλης θυγατρὸς τοῦ Μιχαὴλ Β'. μετὰ τοῦ Βιλλεαρδουίνου. Ἄτυχῶς ὁ Bertaux δὲν ὑποδεικνύει, τίς ὑπῆρξεν ἡ πηγὴ τῆς τοιαύτης πληροφορίας, ἂν π. χ. αὕτη παρέχεται παρὰ δυτικῶν τινος χρονογράφου, ὕπερ πάντη ἀπίθανον, ἢ εἶναι ἴδιον αὐτοῦ συμπέρασμα. Νομίζομεν ὀρθότερον ἐνώπιον τῆς τοιαύτης ἀσυμφωνίας νὰ καταφύγωμεν ἐν προκειμένῳ πρὸς αὐτοὺς τοὺς βυζαντινοὺς χρονογράφους καὶ δὴ τοὺς συγχρόνους. Καὶ ὄντως διὰ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος ἀρκεῖ νὰ προσέξωμεν εἰς τὰ λεγόμενα ἐν τῷ σχετικῷ κεμένῳ τοῦ ἀριστα εἰδότου τὰ πράγματα αὐλικῶ, πολιτικῶ ἀνδρὸς ἄμα καὶ χρονογράφου *Γεωργίου τοῦ Ἀκροπολίτου*. Τὰ ἐνδιαφέροντα χωρία τούτου εἶναι δύο, ὃν τὸ πρῶτον ἔχει ὡς ἑξῆς: *τόν τε γὰρ ῥήγα Σικελίας Μαφρέ, καθὼς προειρήκαμεν, τῇ ἑαυτοῦ θυγατρὶ 'Ελένη συνέλευξε καὶ κῆδος δὲ ἄλλο ἐπὶ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ 'Αννη μετὰ τοῦ τῆς 'Αχαΐας πρίγκιπος ἐπεποιήτω*⁴. Τὸ δὲ δευτέρον ἔχει οὕτω: *ἐφύσα γὰρ αὐτὸν (τὸν Μιχαὴλ), οὐ μόνον τὸ ἐπὶ τῷ ῥήγι τῆς Σικελίας Μαφρέ κῆδος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπὶ τῷ πρίγκιπτι τῆς 'Αχαΐας τῷ Γουλιέλμῳ, ἤδη γὰρ καὶ τὴν τοιαύτην ἀγχιστεῖαν πεπλήρωκεν*⁵. Ἐξ ἀπλῆς ἀναγνώσεως τῶν ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις καὶ ἰδίως τῷ δευτέρῳ λεγομένων παρὰ τοῦ ἐπισήμου χρονογράφου τῆς αὐτῆς τῆς Νικαίας καθίσταται πρόδηλον ὅτι ἡ ὑπανδρεία τῆς 'Ελένης προηγῆθη τῆς τῆς 'Αννης. Ὁ Βιλλεαρδουίνος ἠκολούθησε τὸ παράδειγμα τοῦ Μαμφρέδου.

Ἡ μεταξὺ Μαμφρέδου καὶ Μιχαὴλ Β' συμμαχία πρέπει νὰ ἀναχθῇ,

¹) *Ἱστορία τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας καὶ τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου*, σ. 520,

²) *Les Français d'outre mer* κλ. (ἀναδημοσίευσις ἐκ τῆς *Revue historique*, τ. 85 (1:01) σ. 16.

³) *Ἐκδ. Heisenberg* I, 157, 21 ἐξ.

⁴) *Αὐτ.* I, 164, 3 ἐξ.

ὡς ἤδη εἶδομεν, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1258. μαμφρέδος ἐν προκειμένῳ ἐμμεῖτο τὸν πατέρα, αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος πρὶν ἢ συγγενεύσῃ πρὸς τὸν Ἰωάννην Λούκαν Βατάτζην, εἶχε συμμαχήσει περὶ τὸ 1229 μετὰ τοῦ θείου τοῦ Μιχαὴλ Β'. Θεοδώρου Ἀγγέλου¹. Πιστὸς εἰς τὴν συμμαχίαν ὁ βασιλεὺς τῆς Σικελίας ἐβοήθησεν πάντοτε τὸν πενθερὸν αὐτοῦ εἰς τοὺς κατὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ ἀγῶνας.

Κατὰ τὰς 17 Ἰουνίου 1258² μνημονεύεται ἡ ἀποστολὴ στόλου ἐξ ἑκατὸν γαλερῶν ὑπὸ τὸν Φίλιππον Κινάρδον πρὸς τὰ μέρη τῆς Ρωμανίας. Ἡ εἰδησις φέρεται συγγεχυμένη, διότι ἀναφέρεται εἰς πλοῦν τοῦ στόλου εἰς Μακεδονίαν ἐναντίον τῆς πόλεως Ἐδέσσης, περὶ ἧς πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι μεσόγειος οὐσα δὲν ἠδύνατο νὰ προσβληθῇ παρὰ τοῦ στόλου. Ὑποθέτομεν ὅτι περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην κατελήφθη παρὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Κινάρδου ἡ Κέρκυρα, ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ ἐγκατέστη οὗτος ὡς διοικητὴς τῶν Ἡπειρωτικῶν κτήσεις τοῦ Μαμφρέδου ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Carasso³, ὃν ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Gindice⁴, ὁ μέγας οὗτος στόλος ἀπεστάλη εἰς ἐπικουρίαν τοῦ εἰς Μακεδονίαν κατὰ Θεοδώρου Β'. τοῦ Λασκάρεως ἀγωνιζομένου Μιχαὴλ τοῦ Β'. Ὁ Carazzo περὶ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν θέτει τὴν μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων συναρθεῖσαν παρὰ τὴν Βέρροϊαν, ὡς λέγει, ὀρθότερον, παρὰ τὰ Βοδενὰ μάχην, περὶ ἧς ποιεῖται λόγον ὁ Ἀκροπολίτης⁵.

Οἱ βυζαντινοὶ χρονογράφοι ἀναφέρουσι μόνον τὴν ἐπικουρίαν, ἣν ὁ Μαμφρέδος παρέσχεν εἰς τὸν Μιχαὴλ Β'. ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐν Πελαγονίᾳ μάχης. Ὅμοίως ποιοῦνται μνησίαν ἐπικουρίας σταλείσης μετὰ τὴν μάχην πρὸς τὸν ἐν ἀμνηχανίᾳ τελοῦντα δεσπότην, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἠδυνήθη οὗτος νὰ ἀνακτήσῃ τὰς χώρας αὐτοῦ καὶ ἐκδιώξῃ τοὺς Νικαεῖς. Ἀλλ' ὁ Μαμφρέδος μετέσχεν αὐτοπροσώπως τῆς μεγάλης μάχης τῆς Πελαγονίας: Ἄυο πηγαί, μία ἡμετέρα καὶ μία δυτικῆ, ἀναφέρουσι παρομοίαν πληροφορίαν. Τοῦλάχιστον ὁ βυζαντινὸς χρονογράφος Γρηγοῦς⁶ διδύσκει ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Σικελίας οὐ μόνον αὐτοπροσώπως ὠδήγησε τοὺς ἀνδρᾶς αὐτοῦ εἰς τὴν Ἡπειρον πρὸς βοήθειαν τοῦ πενθεροῦ, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἠττη-

¹) Hopf, ἐνθ' ἀνωτ. Ersch und Grüber. τ. 85, σ. 257.

²) Historia translatienis S. Thomae παρ' Ughelli. Italia Sacra² (Βενετία, 1720) τ. 6, 774.

³) Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 145, σημ. 1.

⁴) La Famiglia di re Manfredi κλ. (Arch. stor. τ. III (1878) σ. 30, σημ. 1.) Πβ. Böhmer. ἐνθ' ἀνωτ. σ. 863.

⁵) Ἐκδ. Βόνν. 154, 10. 158, 8. Πβ. Ed. de Muralt, Essai de Chronographie byzantine (St. Petersburg, 1855—1871) τ. II, σ. 387..

⁶) Ἐκδ. Βόνν. I, 75, 8 ξξ.

θεὶς μετὰ τῶν ἄλλων Φραγκῶν εἰς τὴν μάχην τῆς Πελαγονίας «ὁ τῆς Σικελίας ῥῆξ διέδρα λαθῶν σὺν ὀλίγοις πίνυ τῶν ἑαυτοῦ». Τὴν εἶδησιν ταύτην τοῦ μὴ συγχρόνου τῶν γεγονότων Γρηγοροῦ οὐδεὶς ἄλλος τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν ἐπιβεβαίωσε· τοῦναντίον πάντες ἀναφέρουσιν ὅτι ὁ Μαμφρέδος ἀπέστειλεν ἀπλῶς ἐπιζουριάν. Ἀνάλογον ἐξαίρεσιν ἐν τῇ δυτικῇ χρονογραφίᾳ γίνεται, τοῦλάχιστον κατὰ τινάς, παρουσιάζων ὁ Matteo da Giovenazzo, ἀναφέρων ἐν τοῖς Diurnali ¹ αὐτοῦ τὰ ἑξῆς σχετικῶς: *Alfi 10 de Duglio vennele conte (ὁ κόμης de Percivallo de Oria) et condusse tutti li Saracini in Campagna di Roma per ordine di re Manfredo Lo Settembre detto anno re Manfredo andao in Romagna e tutta la volta sottosopra. Λέν εἶναι ἐνταῦθα ἡ θέσις νὰ ἐξετάσωμεν ποῖον εἶναι τὸ κῆρος τοῦ Matteo da Giovenazzo, ἐφοῖ τῆς ἀθεντίας τοῦ ὁποῖου γενικῶς παραδέχοντα, ὅτι αὕτη ἔχει κλονισθῆ². Ἀπλῶς ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐριμνησίαν τοῦ χωρίου παρατηροῦμεν ὅτι ὁ δοῦξ de Luynes ³ νομίζει, ὅτι τὸν μὲν Ἰούλιον ὁ Percivallo de Oria ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν χωρῶν τοῦ πύλου, εἰς ἣν ἐποχὴν ἡμεῖς τάσσομεν τὴν καταστροφὴν τῆς Ἀκουσίλης ἐν τῇ περιοχῇ τῶν πελαγικῶν χωρῶν, τὸν δὲ Σεπτέμβριον ὁ Μαμφρέδος ἐστράτευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα (Romagna—Ρωμανίαν). Ἐκ τῆς χρονολογίας διπλωμάτων τινῶν συνάγεται ὅτι ὁ Μαμφρέδος κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1259 ἐβίβηκε ἐν Ἀπουλίᾳ ⁴. Ἐχομεν κατόπιν διπλώματα τοῦ ἡγεμόνος τούτου χρονολογούμενα τὰ μὲν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου τῆς Πεσκάρας καὶ τοῦ μηνὸς Ἰουλίου 1259, τὰ δὲ ἐκ τῆς Ortona καὶ τῆς 18ης Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τὰ μὲν πρῶτα, κατὰ τὸν de Luynes πάντοτε, ἀναγόμενα εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς προπαρασκευῆς τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκστρατείας, τὰ δὲ δευτέρω εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκείθεν ἐπιανόδου του.*

Τὴν γνώμην τοῦ de Luynes δὲν ἀποδέχονται οὔτε ὁ Buchon ⁵, οὔτε ὁ Cherrier ⁶, οὔτε ὁ Capasso ⁷, οὔτε ὁ del Gindice ⁸, οὔτε ἄλλος τις καθ' ὅσον γινώσκουμεν. Ἐὰν ὅμως λάβωμεν ὅπ' ὄφει τὰ λεγόμενα παρὰ Γρηγοροῦ, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ταυαύτη τις φήμη περὶ ἥττης τοῦ

¹) Ἐκδ. τοῦ δουκὸς de Luynes, σ. 37-38.

²) del Gindice, ἐνθ' ἀνωτ. τ. V (1880) σ. 56. J. Ficker, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 368.

³) Ἐνθ' ἀνωτ. Notes sur les Diurnali, σ. 190. Τὴν γνώμην τοῦ de Luynes ἀναφέρει, χωρὶς νὰ δηλοῖ ὅτι καὶ ἀποδέχεται ταύτην, ὁ Buchon, Recherches et matériaux κλ. σ. 175.

⁴) Forges Davanzati, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 10.

⁵) Recherches sur la principauté de la Morée κλ. 168.

⁶) Ἐνθ' ἀνωτ. III, 88, σήμ. 1.

⁷) Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 188.

⁸) Ἐνθ' ἀνωτ. τ. III (1878) σ. 30. IIβ. Böhmer, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 870.

Μαμφρέδου ἐν Ἑλλάδι εἶχε διαδοθῆ παρὰ τε τῶν Ἑλλήνων καὶ παρὰ τῶν ἐν Ἰταλία γονέφων, ταύτης δὲ θῦμα ἦτο δυνατόν νὰ πέσῃ καὶ ὁ da Giovenazzo. Εἰς τὴν σύγκρισιν συνέτεινε καὶ τὸ γεγονὸς τῆς συμπτώσεως τοῦ γεωγραφικοῦ ὀνόματος Romagna, δι' οὗ ἐν Ἰταλία δηλοῦται ἡ περιοχὴ τῆς Ρώμης (καὶ κατὰ πληθ. Romagna) πρὸς τὸ ὄνομα Romania, δι' οὗ ἐδηλοῦται ἡ Ρωμανία, ἤτοι ἡ μεσαιωνικὴ Ἑλληνικὴ Ἀυτοκρατορία.

Ὅτι ὁ ὅμως ὁ Μαμφρέδος δὲν μετέσχε τῆς κατὰ τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1259 συγκροτηθείσης μάχης τῆς Πελαγονίας, δεῖνυται οὐχὶ μόνον ἐκ τῶν Ἑλλήνων χρονογράφων καὶ ἰδίως τοῦ ἐν τοῖς πράγμασιν Ἀκροπολίτου, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ κεκλιμένου τοῦ πτωχοῦ Matteo Spinelli da Giovenazzo. Ὅντως, ἀναγινώσκοντες τὸ σχετικὸν χωρίον παρατηροῦμεν ὅτι ὁ χρονογράφος δὲν μετεχειρίσθη, ὡς ἔπρεπε, προκειμένου περὶ διαβιβάσεως εἰς Ἑλλάδα, τὸ κατάλληλον ῥῆμα passao ἀντὶ τοῦ andao ἔπειτα δὲ — καὶ τοῦτο πρέπει νὰ σημειωθῆ — ὁ Μαμφρέδος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φέρῃ τὴν Ἑλλάδα «ἄνω-κάτω» (sotto sopra), νὰ προξενήσῃ εἰς αὐτὴν μεγίστη καταστροφάς, διότι ἡ Ἑλλάς, ἐν ἣ ὑποτίθεται εὕρισζόμενος, ἦτο αὐτῇ ἡ Ἥπειρος καὶ ἐν γένει ἡ ἐπικράτεια τοῦ πενθεροῦ του. Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους φρονοῦμεν ὅτι ὁ Μαμφρέδος δὲν ἐπάτησεν τὰ χόματα τῆς Ἑλλάδος, τοῦλάχιστον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην.

Ἄλλ' οὐδ' ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνδρῶν, οὗς ὁ Μαμφρέδος ἀπέστειλε πρὸς τὸν Μιχαὴλ ἐπιζούρους, συμφωνοῦσιν οἱ ἀναφέροντες τὸ πρᾶγμα ἡμέτεροι χρονογράφοι. Ὁ μὲν Ἀκροπολίτης λέγει περὶ τῶν διαβιάντων εἰς Ἥπειρον ὅτι «ἀπηρίθμητο οὗτοι εἰς τετρακοσίους ἰππίας, ὄπλοις ἐχυροῖς κατάφρακτοι καὶ θηραύχεσιν ἵπποις καὶ ἀγερῶχοις ἐποχούμενοι, ἕκαστος τούτων τῶν ἐκ τοῦ σφετέρου γίνους ἐκκρίτων τυγχάνοντες»¹. Ὁ Πιχυμέρης ὁμως ἀναριθμᾷ τὸς παρὰ τοῦ Μαμφρέδου σταλέντας εἰς ἀριθμὸν κατὰ πολὺ μεγαλύτερον: «πέμψας, κατ' αὐτὸν ὁ Μιχαὴλ, παρὰ τοῦ Μαμφρέ τρισχιλίους, οὗς αὐτοὶ λέγουσι καβαλλαρίους λαμβάνει ἀνδρείους ἐκ Γερμανῶν»². Καὶ περὶ μὲν τρισχιλίων ἵπποτων τὸ πρᾶγμα εἶναι δύσκολον ν' ἀποδεχθῆ τις, δοθέντος ὅτι τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἐπολέμει καὶ ὁ Μαμφρέδος ἐν Ἰταλία, ὡς ἐξίγεται ἐκ τῶν Diurnali³ τοῦ Matteo da Giovenazzo. Τὸ πιθανώτερον εἶναι, πρὸς συμβιβασμὸν τῶν δύο χρονογράφων, ὅτι πάντως ὁ Ἀκροπολίτης, εἰ καὶ αἰχμάλωτος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διατελῶν, εἶναι ἀξιοπιστότερος, ὅτι ἀπεστάλησαν μὲν παρὰ τοῦ Μαμφρέδου τρισχιλιοὶ ἄνδρες, ἐκ τούτων ὁμως μόνον τετρακόσιοι ἦσαν ἵππεις, οἱ δὲ λοιποὶ πεζοί.

¹) Ἐκδ. Heisenberg I, 168, 6 ἐξ.

²) Ἐκδ. Βόνν. I, 83, 5 ἐξ.

³) Ἐνθ' ἄνωτ.

Ὁ de Luynes ¹ συμβιβάζει κατὰ τινα παρόμοιον τρόπον τὰ πράγματα, παραδεχόμενος ὅτι ὁ Μαυροῦδος ἀπέστειλεν εἰς Ἑπειρον τετρακοσίους ἱππότες, πλήρως ἐφοδιασμένους, ἕκαστος δὲ τούτων ἠκολουθεῖτο παρὰ δέκα ἀνδρῶν. Οὕτω ὅμως ὁ ἀριθμὸς τῶν σταλέντων πολεμιστῶν ὑπερβαίνει κατὰ τὸ ἡμῶν σχεδὸν τὸν παρὰ τοῦ Παχυμέρους καθοριζόμενον, διότι θὰ ἔχομεν σύνολον 4.400 ἀπέναντι 3.000, οὗς ἄλλως ὁ Παχυμέρης ὀρίζει ὡς *καβαλλαρῖους ἦτοι ἱππεῖς*.

Ὡς πρὸς τὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα ἀπέκτησεν ἡ Ἑλένη ἐκ τοῦ Μαυροῦδου, οἱ σχετικῶς ἀσχοληθέντες δὲν συμφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους. Θὰ ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα ἐρευνῶντες τὰς πηγὰς πρῶτον καὶ βαίνοντες ἐκ τῆς ἀρχαιοτέρας καὶ συγχρόνου ἐποχῆς βαθμηδὸν πρὸς χρόνους νεωτέρους. Οἱ νεώτεροι συγγραφεῖς θὰ μᾶς ἀπασχολήσωσιν εὐθὺς κατόπιν.

Καὶ πρῶτον πρὶν ἰδομεν τὰς σχετικὰς μαρτυρίας τῶν δυτικῶν χρονογράφων, οἱ ὁποῖοι μόνον παρέχουσι πληροφορίας τινάς, τῶν βυζαντινῶν παντελῶς σιωπῶντων ἐν προκειμένῳ, εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐκ τῆς Βεατρίκῃς τῆς Σαβανδικῆς ὁ Μαυροῦδος ἀπέκτησε μόνον τέκνον τὴν Κωνσταντίαν, νυμφευθεῖσαν μετὰ τοῦ μετὰ ταῦτα Πέτρου Γ', βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1283 καὶ τῆς Σικελίας, κατὰ τὸν Μαΐον τοῦ 1262 ². Μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ συνοικεσίου, συναρθέντος κατὰ τὸ 1261, εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Μαυροῦδος δὲν εἶχεν υἱόν, διότι ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας συνῆψε τὸν γάμον τοῦτον, καίτοι ἐναντιουμένου τοῦ πάπα, ἐπὶ τῇ βεβαιότητι ὅτι τὸ βασίλειον τῆς Σικελίας θὰ περιήρχετο εἰς τὸν Πέτρον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαυροῦδου. Παρ' οὐδενὶ ἄλλως χρονογράφῳ ἀναφέρεται ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔσχεν ἐκ τῆς Βεατρίκῃς ἄρρεν τέκνον, οὐδὲ νεώτερος ἱστορικὸς ἰσχυρίσθη τοιοῦτό τι.

Τούτου τεθέντος οἱ υἱοὶ τοῦ Μαυροῦδου θὰ ἐγεννήθησαν μετὰ τὸ 1261. ἦτοι καθ' ὃν χρόνον σύζυγος αὐτοῦ ἦτο ἡ Ἑλένη, πριγκίπισσα τῆς Ἑπείρου. Ἴδομεν τί λέγουν περὶ τῶν τέκνων αὐτῆς οἱ ἀσχοληθέντες σχετικῶς. Ὁ Ἀνόνημος τοῦ Τράινου ³ παρέχει τὴν εἶδησιν ὅτι ἡ Ἑλένη ἐγέννησεν υἱόν, ὀνόματι Ἐρρῖκον, κατὰ τὸ 1262. Τὸ χωρίον τοῦ Ἀνωνόμου ἔχει ἐν μεταφράσει ἐκ τῆς Ἀπουλικῆς ὡς ἑξῆς: «*Εἰς τὰς τρεῖς Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1262 διεδόθη ἡ εἶδησις, ὅτι κατὰ τὰς 30 Ἀπριλίου ἡ βασίλισσα*

¹) Diurnali τοῦ Matteo da Giovenazzo' ἐκδ. τοῦ δουκὸς de Luynes, σ. 190. Βλ. Α. J. Buchon, Histoire des conquêtes et de l'établissement des Français dans les Etats de l'ancienne Grèce, τ. I (1846) σ. 280.

²) Πβ. Capasso, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 221. del Gindice, ἐνθ' ἀνωτ. τ. III (1878) σ. 37.

³) Βλ. τὸ κείμενον παρὰ Forges Davanzati, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 54.